

ปัจจัยความเชื่อข่าวลวงและการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพ
ในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ
Belief Factors of Fake News and Management of Health Fake News in Online
Media of Communication Arts Students, Northern Rajabhat Universities

วันที่รับบทความ: 24 ตุลาคม 2566 / วันที่แก้ไขบทความ: 27 พฤศจิกายน 2566 / วันที่ตอบรับบทความ: 7 ธันวาคม 2566

ชญญา จันทร์ตรง¹ และ รดี ธนารักษ์^{2,*}
Tanya Jantrong¹ and Radee Thanarak²

Abstract

The research aimed to: 1) explore health fake news consumption behavior and experiences in online media; 2) investigate the connection between suspected health fake news topics and their prevalence in online media; 3) compare communication arts students' beliefs in health fake news based on demographics; 4) analyze belief factors influencing health fake news management among students at Northern Rajabhat Universities.

The study involved 1,769 Communication Arts students from eight Northern Rajabhat Universities, with 326 students selected via multistage sampling. Data analysis employed various statistics, including frequency, percentage, means, standard deviation, Pearson correlation, analysis of variance, and multiple regression.

Results indicated that students predominantly accessed health news online between 12:01 p.m. - 3:00 p.m., approximately three times a week. Their primary motivations included health protection, knowledge acquisition, and problem-solving. Facebook, various websites, and Line were the top platforms for suspected health fake news.

Three significant issues related to fake health news patterns were herbal matters, life problems, and sex education. Students' opinions on belief factors remained consistent across different academic years. Both recipient and health news publisher factors positively influenced health fake news management in online media.

Keywords: Fake News Belief, Factors of Fake News, Management of Fake News

---

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

Communication Arts program Faculty of Management Science, Uttaradit Rajabhat University

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

Communication Arts program Faculty of Management Science, Uttaradit Rajabhat University

*Corresponding Author; E-mail Address: radeetfms@uru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพฤติกรรมและประสบการณ์การเปิดรับข่าวลวง 2. ศึกษาความสัมพันธ์ของประเด็นข่าวลวงที่สงสัยกับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ 3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่มีคุณลักษณะทางประชากรต่างกันต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ และ 4. ศึกษาปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ

ประชากร ได้แก่ นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ 8 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง อุตรดิตถ์ พิษณุโลก นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร รวม 1,769 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ เปิดรับข้อมูลด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ในช่วงเวลา 12.01 – 15.00 น. มากที่สุด เปิดรับข้อมูล คือ 3 วันต่อสัปดาห์ วัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารสุขภาพ 3 อันดับแรก คือ เพื่อดูแลและป้องกันสุขภาพ หาความรู้เพิ่มเติม และแก้ปัญหาและรักษาสุขภาพของตนเองและผู้อื่น ส่วนสื่อออนไลน์ที่เคยเปิดรับข่าวที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงด้านสุขภาพมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ เพชบุรี รองลงมาคือ เว็บไซต์ต่าง ๆ และไลน์ ตามลำดับ

สำหรับประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพมี 3 ประเด็น คือเรื่องสมุนไพร ปัญหาชีวิต และเพศศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ชั้นปีต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยผู้รับสาร และปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: ข่าวลวง ปัจจัยความเชื่อข่าวลวง การจัดการข่าวลวง

1. หลักการและเหตุผล

ในยุคดิจิทัล สื่อออนไลน์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริโภคข้อมูลข่าวสารของผู้บริโภคและได้รับความนิยมนิยมสูงมากในปัจจุบัน จากสถิติจำนวนชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ยต่อวันของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565 อยู่ที่ 7 ชั่วโมง 4 นาที โดยกิจกรรมที่ใช้ 3 อันดับแรก คือ การปรึกษาและรับบริการทางการแพทย์ออนไลน์ ร้อยละ 86.16 การติดต่อสื่อสารออนไลน์ เช่น พูดคุย ส่งข้อความ โทรศัพท์ วิดีโอคอล (Video Call) ร้อยละ 65.70 และการดูรายการโทรทัศน์ ดูคลิป ดูหนัง ฟังเพลงออนไลน์ ร้อยละ 41.51 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565, น.32, 50) สื่อสังคมออนไลน์ถูกนำมาใช้ในการกระจายข้อมูลข่าวสารได้ทันทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันก็ถูกใช้เป็นการกระจายข่าวปลอม ซึ่งถูกแบ่งปัน (Share) มากกว่าข่าวจริงถึง 1.7 เท่า โดยมีคนรับข่าวปลอมจากการส่งต่อมากกว่าถึง 100 เท่า และแพร่กระจายได้เร็วกว่าถึง 6 เท่า (Sorosh, et al., 2018 อ้างถึงใน พิเชษฐ จุรรอด และผุสดี นนทคำจันทร์, 2563, น.122) ก่อให้เกิดความตื่นตระหนก ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงระดับประเทศได้ ขณะเดียวกัน การแพร่กระจายข้อมูลผิดพลาดและข้อมูลบิดเบือนเกี่ยวกับสุขภาพก็ไม่น้อย อาจเกิดจากระบบการให้ข้อมูลอย่างเป็นทางการไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ หรือการที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในสถาบันที่ให้ข้อมูล จนทำให้ข้อมูลเท็จแพร่กระจายและทำให้คนจำนวนไม่น้อยปักใจเชื่อ (Waisboard, 2020 อ้างถึงใน พรชสาสิริ กุหลาบ, 2563, น.8) จากสถานการณ์การแพร่กระจายของข่าวลวงในสังคมไทย พบว่า คนไทยแชร์ข่าวปลอม 23 ล้านคน โดยกลุ่มผู้ที่แชร์ข้อมูลที่เข้าข่ายเป็นข่าวปลอมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กลุ่มอาชีพคุณครู อาจารย์ ร้อยละ 14.0 ตามมาด้วย กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มอาชีพช่างภาพ ร้อยละ 9.4 และกลุ่มอาชีพวิศวกร ร้อยละ 7.0 (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564) นอกจากนี้ ผลงานวิจัยสำรวจจาก “เช็คให้รู้” จากกลุ่มตัวอย่าง 2,220 คน ทุกเจนเนอเรชัน (Generation) จากทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยคณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) พบว่า เจเนอเรชันซี (Generation Z) หรือกลุ่มเด็กและเยาวชน อายุ 18 - 24 ปี มักจะแชร์ข่าวในเฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ไลน์ (Line) โดยไม่อ่านข่าวทั้งหมดให้ละเอียด และพบว่า เจเนอเรชันซี (Generation Z) มักจะแชร์ข่าวโดยไม่อ่านข่าวให้ครบหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงข่าวก่อนแชร์ (เช็คให้รู้, 2566) ส่วนในเจนเนอเรชันเอกซ์ (Generation X) และ เจเนอเรชันวาย (Generation Y) ประเภทข่าวปลอมที่พบมากที่สุด คือ ข่าวหลอกหลวง ส่วนเนื้อหาข่าวปลอมที่พบมากที่สุด คือ เนื้อหาที่สร้างขึ้น (ปริวัตร บุษศิริ, 2563)

การรู้และเข้าใจถึงปัจจัยความเชื่อและการจัดการข่าวลวงจึงเป็นวิธีการสำคัญที่จะนำไปสู่การลดปัญหาการแพร่กระจายข่าวลวงได้ เพราะจากการศึกษาวิจัยของ พรชสาสิริ กุหลาบ (2563, น.7) ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาข่าวลวงหรือข่าวปลอม จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ในการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัลในการรับมือ ซึ่งวิไลวรรณ จงวิไลเกษม นักวิชาการด้านการสื่อสารมวลชน กล่าวว่าเยาวชนถือว่ามีส่วนสำคัญมากในการต่อสู้กับข่าวปลอม เพราะพฤติกรรมการเล่นโซเชียลของเยาวชนอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด และเป็นหนึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักของผู้แพร่กระจายข่าวปลอม (สำนักข่าวอิสรာ, 2565) การบรรจุหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อ หรือการพัฒนาวัตกรรมการตรวจสอบข่าวลือ ข่าวลวง อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 ปี ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ดีขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคน รุ่นใหม่ (Hfocus, 2564)

สำหรับรูปแบบหรือลักษณะเนื้อหาข่าวปลอม ได้แก่ การสร้างความน่าเชื่อถือ โดยมีการอ้างอิงแหล่งที่มาให้กับเนื้อหา ทำให้ข้อมูลดูน่าเชื่อถือ ข่าวจริงแต่เป็นข่าวเก่า ข่าวไม่มีการระบุวัน เดือน ปี การนำเสนอข้อมูลเพียงบางส่วนทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด โฆษณาหลอกขายสินค้าและอวดอ้างสรรพคุณที่เกินจริงและข่าวที่ผิดพลาด (เสาวภาคย์ รัตนพงศ์, 2563) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการแพร่กระจายข้อมูลที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดเหล่านี้เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขเพราะมีผลกระทบต่อสุขภาพและสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจน

กระบวนการประชาธิปไตย และความมั่นคงของประเทศ ซึ่งมีองค์กรภาครัฐ สภาวิชาชีพ รวมถึงภาคีเครือข่าย สถาบันการศึกษาหลายแห่ง จัดกิจกรรมการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ปัญหาข่าวปลอม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาจากทั่วประเทศ คิดค้นนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสังคมไทย ให้ความสนใจในการตรวจสอบข่าวลือข่าวปลอมเพิ่มมากขึ้น (Hfocus, 2564)

สำหรับในเขตภาคเหนือ นั้น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เป็น 2 สถาบัน การศึกษาหลักที่ขับเคลื่อนกิจกรรมในการรณรงค์เรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่องให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยสานเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภาคีสื่อ และหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน อาทิ ดำเนินการศูนย์ตรวจสอบข่าวลวงและข้อมูลบิดเบือนร่วมกับ โคแฟค (Cofact) ประเทศไทย เพื่อสร้างพลเมืองในยุคดิจิทัลให้สามารถรู้เท่าทัน เป็นนักตรวจสอบ ช่วยป้องกัน และสามารถจัดการกับข่าวลวงในสังคมออนไลน์ได้ แต่อย่างไรก็ตามสถิติที่เยาวชนกลุ่มนักเรียน นักศึกษามีการเผยแพร่ข่าวลวงในสื่อออนไลน์ก็ยังคงมีมากเป็นอันดับ 2 ดังนั้นกลุ่มนักศึกษาที่จะจบไปเป็นบัณฑิตนิเทศศาสตร์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มากกว่ากลุ่มอื่น บทบาทของสถาบันการศึกษาจะต้องผลิตบุคลากรที่มีความสามารถในการคิดแบบวิพากษ์สามารถแยกแยะได้ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องปัจจัยความเชื่อข่าวลวงและการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ เพื่อศึกษาพฤติกรรม ประสิทธิภาพการเปิดรับข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ รูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ และแนวทางในการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ อันจะนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ และพัฒนากระบวนการสร้างนักนิเทศศาสตร์หรือนักสื่อสารให้เป็นพลเมืองยุคดิจิทัลที่สามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมและประสิทธิภาพการเปิดรับข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ
- 2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของประเด็นข่าวลวงที่สงสัยกับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือที่มีคุณลักษณะทางประชากรต่างกันต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์
- 2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ

3. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยความเชื่อข่าวลวงและการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะนำไปใช้เป็นหลักในการศึกษา สรุปได้ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือน

ข่าวปลอม (Fake News) หมายถึง ข่าวหรือเรื่องราวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ ถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูดได้ หรือข่าวปลอมบางข่าวอาจมีข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้แต่อาจมี

ข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อมีเจตนาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ข่าวสารที่ไม่มีความจริงหรือที่เรียกว่าข่าวปลอมที่เผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์นั้น สามารถส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้ เนื่องจากข่าวปลอมมีการบิดเบือนใส่ร้าย และขี้ฉ้อ จนอาจทำให้ประชาชนเกิดความสับสน และขัดแย้งจนอาจส่งผลให้เกิดความวุ่นวายในสังคมได้

สำหรับรูปแบบเนื้อหาข่าวลวง ตามคู่มือ “รู้เท่าทันข่าว” เรียบเรียงและเขียนโดย สราภรณ์ อินทนนท์ (2562, น.8-9) อธิบายลักษณะเนื้อหาของข่าวปลอม โดยอ้างอิง First Draft News ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับข่าวปลอม ร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ และ Publisher อีกกว่า 30 ราย รวมถึง เฟซบุ๊ก (Facebook), ทวิตเตอร์ (Twitter), New York Times หรือ BuzzFeed ที่จัดรูปแบบเนื้อหาของข่าวปลอมไว้ 7 แบบโดยเรียงตามระดับความรุนแรงจากน้อยไปหามาก ดังนี้

1. เนื้อหาล้อเลียนเสียดสี (Satire or Parody)
2. เนื้อหาไม่ตรงพาดหัว (False connection)
3. เนื้อหาขี้ฉ้อ (Misleading)
4. เนื้อหาที่ผิดบริบท (False Context)
5. เนื้อหาแอบอ้าง (Impostor)
6. เนื้อหาหลอกลวง (Manipulated)
7. เนื้อหาถูกขึ้นมา (Fabricated)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยความเชื่อข่าวลวง

สำหรับเหตุผลที่คนหลงเชื่อข่าวปลอม ในด้านของผู้รับสาร สราภรณ์ อินทนนท์ (2562, น.11) และ วรัญญู คุรุจิต (2562) พบเหตุผลสำคัญ คือ

1. การตกหลุมพรางด้วยอคติของตนเอง ผู้อ่านมีแนวโน้มที่จะแชร์ข่าวปลอมที่ตรงกับความเชื่อของตนเอง ผู้สร้างข่าวปลอม จึงเน้นสร้างข่าวที่สามารถเร้าอารมณ์ ดึงความสนใจ เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมไปกับการขี้ฉ้อของผู้สร้าง

2. ไม่สามารถแยกแยะข่าวบนหน้าเว็บ ด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่ไม่หวังดีในการสร้างและเผยแพร่ข่าวปลอมได้ง่าย ผู้อ่านจึงสับสนและยากที่จะแยกแยะข่าวปลอม

3. กลไกของความเชื่อ ผู้อ่าน มักจะไม่ใช้วิจารณญาณในการตรวจสอบข่าวเพราะคิดว่าผู้ส่งคงกลั่นกรองมาเรียบร้อยแล้ว

4. การมีผู้นำความคิดที่ผิดพลาด การมีผู้นำทางความคิดจะช่วยให้ผู้รับสารเชื่อข่าวที่เขียนโดยคอลัมนิสต์จากสำนักข่าว บล็อกเกอร์ และเฟซบุ๊กแฟนเพจ (Facebook Fanpage) ที่ตนเองชื่นชอบและกำลังติดตาม ยิ่งข่าวนั้นตรงกับความเชื่อเดิมของตนเอง ก็มีแนวโน้มสูงที่จะเชื่อมากขึ้น

5. คุณค่าทางข่าวที่สูง ข่าวปลอมส่วนใหญ่มักถูกออกแบบให้มีคุณค่าทางข่าวสูง ทำให้มีความโดดเด่น น่าสนใจและน่าแชร์มากกว่าข่าวจริง ทำให้ผู้รับสารอยากที่จะแชร์ต่อ โดยผู้สร้างข่าวปลอมฉลาดที่จะเล่นกับความรู้สึกของผู้อ่าน ด้วยการเน้นพาดหัวที่หวือหวา เนื้อหาที่เร้าอารมณ์

6. ขาดเวลาและทักษะในการตรวจสอบ เป็นกลวิธีที่ใช้ในการเผยแพร่ข่าวปลอมหรือข่าวคุณภาพต่ำ คือ การหาผลประโยชน์ จากพฤติกรรมอ่านน้อยของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารไม่สามารถอ่านข่าวเหล่านั้นได้ทั้งหมด จึงมักใช้เวลาอ่านเพียงพาดหัวข่าวหรือข้อความย่อหน้าแรกและส่งต่อข่าวนั้นโดยไม่ได้อ่านรายละเอียดให้ครบถ้วน ผู้ประสงค์ร้ายจึงฉวยโอกาสนี้ด้วยการเขียนพาดหัวข่าวและย่อหน้าแรกที่ตรงไปตรงมาประกอบด้วยข้อเท็จจริง แต่ส่วนที่เหลือเป็นข่าวปลอมและข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง

7. การเสพติดในสื่อสังคมออนไลน์ การได้รางวัลจากการแชร์ข่าวในลักษณะของยอดไลค์ ยอดแชร์ คอมเมนต์การชื่นชมยินดี

นอกจากนี้ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดีอีเอส) (Tonkit, 2564) เปิดเผยว่า ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกโดยศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2563 – 30 มิถุนายน 2564 เกี่ยวกับพฤติกรรมการเผยแพร่ข่าวปลอมของคนไทย พบว่า มีจำนวนผู้โพสต์ข่าวปลอมถึง 587,039 คน และจำนวนผู้แชร์ข่าวปลอมมากกว่า 20,294,635 คน ส่วนกลุ่มที่มีพฤติกรรมดังกล่าวมากกว่าร้อยละ 90 อยู่ในช่วงอายุ 18-34 ปี โดยข้อมูลจากสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) ระบุว่า 5 สาเหตุหลักที่ทำให้คนเลือกเสพและแชร์ข่าวปลอม เกิดจาก 1. ตกหลุมพราง 2. ไม่สามารถแยกแยะข่าวบนหน้าเว็บได้ 3. เป็นกลไกของความเชื่อ 4. ข่าวปลอมเล่นกับความรู้สึก และ 5. ผู้อ่านมีช่วงความสนใจสั้น

3.3 ข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์

เสาวภาคย์ รัตนพงศ์ (2563, น.95-96) ได้ศึกษาลักษณะของข่าวปลอมที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ในประเทศไทย พบว่ามีทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่ 1. ลักษณะแหล่งที่มาของข่าวปลอม ได้แก่ ข่าวปลอมจากสื่อกระแสหลัก ข่าวปลอมจากเว็บไซต์ทั่วไป ข่าวปลอมจากแฟนเพจเฟซบุ๊กทั่วไป และข่าวปลอมจากไลน์ 2. ลักษณะรูปแบบของข่าวปลอม ได้แก่ ข้อความ บทความ ข่าว รูปภาพ คลิปวิดีโอและลิงก์ 3. ลักษณะของข่าวปลอม ประกอบไปด้วย 5 ส่วนย่อย ได้แก่ 1) ลักษณะประเด็นที่นำมาเสนอเป็นข่าวปลอม ได้แก่ เรื่องเพศ เรื่องแปลก เรื่องศาสนาและการเมือง เรื่องกฎหมาย เรื่องสุขภาพ เรื่องเตือนภัยใกล้ตัวและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียงเสียชีวิต 2) ลักษณะการใช้ภาษาในข่าวปลอม ได้แก่ การใช้คำเกินจริงเพื่อทำให้ข่าวดูเป็นเรื่องใหญ่ การใช้เครื่องหมายพิเศษ เพื่อเน้นข้อความและสื่ออารมณ์ การขอร้องให้ผู้อ่านแชร์ต่อ การใช้ภาษาพูด เพื่อสร้างความสนิทสนม การสะกดคำผิด พิมพ์ตก รูปแบบการพิมพ์ไม่มาตรฐานและการใช้ตัวอักษรต่างประเทศทำให้ยากต่อการตรวจสอบ 3) ลักษณะพาดหัว พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภาษาเพื่อกระตุ้นอารมณ์ การสร้างคุณค่าทำให้ข่าวมีความสำคัญและการสร้างจุดเด่นให้กับพาดหัวข่าว 4) ลักษณะเนื้อหาข่าวปลอม ได้แก่ การสร้างความน่าเชื่อถือ โดยมีจะมีรูปแบบการจัดหน้าที่ไม่เป็นระเบียบ ไม่มีย่อหน้าและเว้นวรรค ทำให้ยากต่อการอ่าน เว็บไซต์ปลอมโดยแอบอ้างสัญลักษณ์ของหน่วยงานที่มีชื่อเสียงและการตัดแปลงเอกสารทางราชการอ้างอิงแหล่งที่มาให้กับเนื้อหา ทำให้ข้อมูลดูน่าเชื่อถือ ข่าวจริงแต่เป็นข่าวเก่า ข่าวไม่มีการระบุวัน

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการข่าวลวง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการข่าวลวง ซึ่งการตรวจสอบเบื้องต้นเพื่อแยกแยะว่าข่าวนั้นเป็นข่าวปลอมหรือไม่ สำนักพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ในปี 2562 ได้อธิบายแนวทางในการตรวจสอบข่าวปลอม (Claire Wardle, 2017) ดังนี้

1. ตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสารข้อมูล เช่น สำนักข่าว หน่วยงาน หรือชื่อผู้ให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือหลาย ๆ แหล่งก็ยิ่งดี
2. ตรวจสอบแหล่งข้อมูลอื่น ประกอบ เช่น หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานที่น่าจะเกี่ยวข้องกับข่าวสารข้อมูลนั้น ๆ เพื่อยืนยันว่ามีเรื่องหรือเหตุการณ์ดังกล่าวจริง เช่น ถ้าเป็นเรื่องโรคระบาด ก็ควรตรวจสอบไปที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หรือโรงพยาบาลต่าง ๆ ว่ามีข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้บ้างหรือไม่
3. ตรวจสอบหาต้นตอของข่าว บางครั้งข่าวเท็จอาจเป็นข่าวเก่าที่เคยเกิดขึ้นแล้ว หรือใช้ข้อมูลจากข่าวเก่ามาเล่าใหม่เพื่อให้เกิดความแตกตื่นหรือเพื่อประโยชน์แอบแฝง จึงควรสืบค้นภาพเก่าหรือข่าวเก่ามาเปรียบเทียบกันก่อนที่จะเชื่อและแชร์
4. อาจสอบถามผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นโดยตรง หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น รายการข่าวก่อนแชร์ โดย สำนักข่าวไทย อสมท. เป็นสื่อกลางนำเรื่องที่แชร์กันมากบนสื่อสังคมออนไลน์ ไปถามผู้รู้มาตอบให้ในรายการและเผยแพร่ในเฟซบุ๊ก (Facebook) Sure And Share

5. ทางกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ยังได้เปิดศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย (Anti-Fake News Center Thailand) เพื่อเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งในการช่วยตรวจสอบหรือแจ้งข่าวที่มีผลกระทบต่อคนในวงกว้าง สำหรับการแจ้งหรือตรวจสอบ เมื่อพบข่าวปลอมหรือน่าสงสัย ไปที่

เฟซบุ๊ก (Facebook) <https://www.facebook.com/AntiFakeNewsCenter/>

ไลน์ (Line) @antifakenewscenter

ทวิตเตอร์ (Twitter) www.twitter.com/AFNCThailand

เว็บไซต์ www.antifakenewscenter.com

กลางกูร พัฒนเมธาดา. (ม.ป.ป.). กล่าวถึง วิธีการตรวจสอบข่าวปลอม ดังต่อไปนี้

1. อย่าหลงเชื่อหัวข่าวดังกล่าว ข่าวปลอมมักมีข้อความพาดหัวที่สะดุดตาที่ใช้ตัวหนาและเครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) หากหัวข่าวดังกล่าวฟังดูหวือหวาและไม่น่าเป็นไปได้

2. พิจารณาลิงก์อย่างถี่ถ้วน ลิงก์ปลอมหรือลิงก์ที่ดูคล้ายลิงก์จริง อาจเป็นสัญญาณเตือนของข่าวปลอม

3. ตรวจสอบแหล่งข่าว ตรวจสอบให้แน่ใจว่าเรื่องราวนั้นเขียนขึ้นโดยแหล่งข่าวที่คุณเชื่อถือและมีชื่อเสียงด้านการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง หากเรื่องราวนี้มาจากแหล่งข่าวที่คุณไม่รู้จัก ให้ตรวจสอบที่ส่วน “เกี่ยวกับ” ของเพจแหล่งข่าวนั้นเพื่อเรียนรู้เพิ่มเติม

4. สังเกตสิ่งผิดปกติ เช่น การสะกดคำผิดหรือมีการจัดวางรูปแบบที่ดูไม่เป็นมืออาชีพ

5. พิจารณารูปภาพ ข่าวปลอมมักมีรูปภาพหรือวิดีโอที่ถูกบิดเบือน บางครั้งรูปภาพอาจเป็นรูปจริงแต่ไม่เกี่ยวข้องกับบริบทของเรื่องราว

6. ตรวจสอบวันที่ ข่าวปลอมอาจมีลำดับเหตุการณ์ที่ไม่สมเหตุสมผลหรือมีการเปลี่ยนแปลงวันที่ของเหตุการณ์

7. ตรวจสอบหลักฐาน ตรวจสอบแหล่งข้อมูลของผู้เขียนเพื่อยืนยันว่าแหล่งข้อมูลนั้นถูกต้อง

8. เปรียบเทียบข่าวจากแหล่งอื่น ๆ หากไม่มีแหล่งข่าวอื่นที่รายงานเรื่องเดียวกัน ก็อาจเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่าข่าวนั้นอาจเป็นข่าวปลอม

9. ข่าวนั้นเป็นมุกตลกหรือไม่ พิจารณาว่ารายละเอียด ตลอดจนน้ำเสียงในการเล่าเรื่องฟังดูเป็นไปเพื่อความสนุกสนานหรือไม่

10. บางเรื่องก็จูงใจสร้างขึ้นให้เป็นข่าวปลอม ใช้วิจารณญาณในการอ่าน และแชร์เฉพาะข่าวที่คุณแน่ใจว่าเชื่อถือได้เท่านั้น

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษานิเวศข่าวปลอมของไทย โดยวิเคราะห์ข่าวปลอมที่พบจากศูนย์ข่าวก่อนแชร์ ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม และโคแฟก (Cofact) ประเทศไทย พบว่า มีข่าวปลอมที่เกี่ยวกับโควิด-19 มากที่สุด รองลงมา เป็นข่าวปลอมที่เกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาสมุนไพรและการรักษาโรค หรือข่าวผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่มีการโฆษณาสรรพคุณเกินจริง โดยมีใช้วิธีการสื่อสารด้วยเนื้อหาที่สร้างความเข้าใจผิด (Misleading Content) ซึ่งมีเนื้อหาที่เกินจริงหรือมีค่าที่ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยมีเจตนาในการแสวงหาผลกำไร (จิรนนท์ ทารังารวิทย์และคณะ, 2565)

ส่วนการศึกษาเรื่องการแยกแยะข่าวจริงปลอม และการรับรู้เชิงปฏิบัติการตามข่าวของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า ช่องทางหลักที่ใช้ในการแชร์และคิดว่าเป็นข่าวที่มีลักษณะจะเป็นข่าวปลอม เข้ามาหาตนเองมากที่สุด ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ (Facebook Messenger) อินสตาแกรม (Instagram) ไลน์ (Line) ทวิตเตอร์ (Twitter) และติ๊กต็อก (TikTok) ตามลำดับ โดยความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับชั้น และสาขาที่ศึกษา ไม่มีข้อมูลมากพอที่สามารถสรุปได้ว่ามี

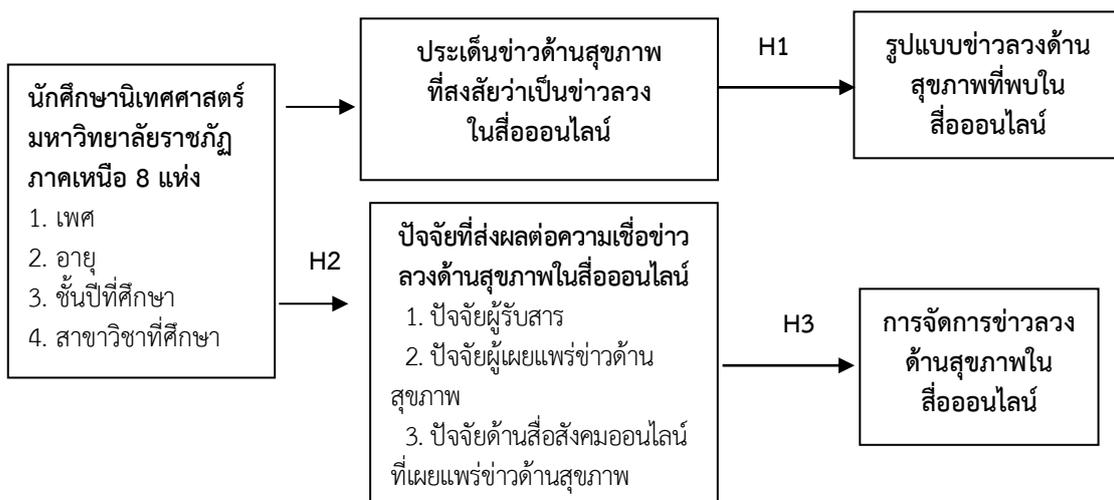
ผลต่อประสบการณ์ในการปฏิบัติ ตรวจสอบ วิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริงว่าเป็นชาวปลอม (อังศรีสา แสงจำนงค์, 2565) นอกจากนี้ จากการศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย การคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล 2) การเคารพกฎหมายและกติกาก 3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง 4) การเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม และ 5) การรักความเป็นธรรมและความเสมอภาค ส่งผลต่อสมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล (รตี ธนรักษ์ และจกภพ พานิช, 2566)

สำหรับการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง ชาวปลอม ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลผิดพลาดด้านสุขภาพในประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุระหว่าง 15-24 ปี ใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นช่องทางในการรับข้อมูล ดูแหล่งข้อมูลจากเพื่อนคนรอบตัวที่ไว้ใจเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และดูจากความสนใจส่วนตัว และพบว่า ชาวปลอมด้านสุขภาพ กรณีศึกษาชาวปลอมในช่วงโควิด-19 และภัยซาร์กษามะเร็ง พบการแพร่กระจายทางผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งใน เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตราแกรม (Instagram) ยูทูป (Youtube) ไลน์ (Line) (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2563) ส่วนเกณฑ์การตรวจสอบชาวปลอมด้านสุขภาพ พบว่า เนื้อหาชาวปลอมด้านสุขภาพที่วิเคราะห์เกือบทั้งหมด เป็นชาวที่มีการอ้างแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ (Imposter Content) แต่ข้อมูลไม่ได้มาจากแหล่งข่าวนั้น ซึ่งประกอบไปด้วย การอ้างหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ การอ้างผู้ใช้งานจริง การอ้างประสบการณ์จากผู้ป่วย การอ้างบุคลากรทางการแพทย์ การอ้างนักวิชาการ การอ้างจากตำราแพทย์แผนจีน (บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ, 2566)

ส่วนการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ช่วยลดการแพร่กระจายชาวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ด้านอายุและระดับการศึกษามีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่งผลต่อการช่วยลดการแพร่กระจายชาวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยผู้รับสาร ปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวสาร ปัจจัยสื่อสังคมออนไลน์และปัจจัยภาครัฐส่งผลต่อการลดลงของชาวปลอมบนสื่อออนไลน์ (เบญจวรรณ วิโรจน์ลักษณ์ และคณะ, 2563)

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สรุปลงเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ 1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นปี สังกัดมหาวิทยาลัย 2. พฤติกรรมและประสบการณ์การเปิดรับข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ 3. ความสัมพันธ์ของประเด็นข่าวลวงที่ส่งสัยกับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ 4. ความคิดเห็นของนักศึกษานิเทศศาสตร์ ที่มีคุณลักษณะทางประชากรต่างกันต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ และ 5. ปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ซึ่งแบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบความตรงและความเชื่อถือได้ของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC เท่ากับ 0.93 และ มีความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.921 และได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลข 060/2023 เก็บรวบรวมข้อมูลจากจำนวนประชากรคือ นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือทั้ง 8 แห่ง ทั้งหมด 1,769 คน กลุ่มตัวอย่าง 326 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Taro Yamane, 2010, p.125) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) เริ่มจากการแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งกลุ่มนักศึกษานิเทศศาสตร์ตามจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือทั้ง 8 แห่ง และแบ่งนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัยออกเป็น 4 ชั้นปี โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดสัดส่วน (Quota) ตามจำนวนนักศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัย แต่ละชั้นปี เทียบบัญญัติไตรยางค์เพื่อให้ได้จำนวนตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากเลือกนักศึกษาที่เป็นตัวแทนแต่ละชั้นปี ให้ได้ตามจำนวนที่ต้องใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเป็นนักศึกษานิเทศศาสตร์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 60 คน เชียงใหม่ 128 คน ลำปาง 11 คน อุตรดิตถ์ 13 คน พิบูลสงคราม 55 คน นครสวรรค์ 35 คน กำแพงเพชร 14 คน และเพชรบูรณ์ 10 คน รวม 326 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมและประสบการณ์การเปิดรับข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

6. ผลการวิจัย

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือที่ตอบแบบสอบถาม

นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 49.7 อายุ 19 ปี ร้อยละ 28.2 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 35.9 ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในสาขานิเทศศาสตร์มากกว่าสาขาอื่น คิดเป็นร้อยละ 66.6 และเป็นนักศึกษาที่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.3

6.2 พฤติกรรมและประสบการณ์การเปิดรับข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ

นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือมีการเปิดรับข้อมูลด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ในช่วงเวลา 12:01 - 15:00 น. มากที่สุด จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 รองลงมา คือ 18:01 - 21:00 น. และ 09:01 - 12:00 น. โดยมีความถี่ในการเปิดรับข้อมูล คือ 3 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ

22.4 สำหรับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการเปิดรับข่าวสารสุขภาพ 3 อันดับแรก คือ เพื่อการดูแลและป้องกันสุขภาพให้กับตนเองและผู้อื่น จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมาคือ เพื่อการศึกษาหรือหาความรู้เพิ่มเติม จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 57.4 และเพื่อแก้ปัญหาและรักษาสุขภาพของตนเองและผู้อื่น จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 44.5 ตามลำดับ โดยนักศึกษาเคยได้รับข่าวที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงด้านสุขภาพมากที่สุด จำนวน 209 คน คิดเป็น ร้อยละ 64.1 รองลงมาคือ ไม่แน่ใจ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 และไม่เคย จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าสื่อออนไลน์ที่นักศึกษาเคยเปิดรับข่าวที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงด้านสุขภาพมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 75.2 รองลงมาคือ เว็บไซต์ต่าง ๆ จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 43.6 และ ไลน์ (Line) จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9 ตามลำดับ

6.3 ความสัมพันธ์ของประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงกับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์

การทดสอบสมมติฐาน

$H_0: P = 0$ ประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงไม่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์

$H_1: P \neq 0$ ประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงมีความสัมพันธ์กับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์

ตารางที่ 1 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงกับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์

ประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวง	รูปแบบข่าวลวงที่พบในสื่อออนไลน์ (ความสัมพันธ์)		
	ชี้นำไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยใช้อคติผู้เขียนเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิด	แอบอ้างบุคคล แหล่งข้อมูลหรือแหล่งข่าวที่ไม่จริง หรืออ้างตัวเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ	การตัดแปลงภาพหรือข้อมูลจริงด้วยการปลอมหรือตัดต่อ เพื่อสร้างเรื่องหลอกลวงให้หลงเชื่อ
1. สมุนไพร	-	$r = .118^*$ (ต่ำ)	
2. ปัญหาชีวิต	-	$r = .154^{**}$ (ต่ำ)	
3. เพศศึกษา	$r = -.109^*$ (ต่ำ)	$r = -.125^*$ (ต่ำ)	$r = -.140^*$ (ต่ำ)
รวม			

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงกับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์ พบว่า ประเด็นเรื่องสมุนไพร และปัญหาชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวก ระดับต่ำ ($r = .118^*$ และ $r = .154^{**}$ ตามลำดับ) กับรูปแบบข่าวลวงในลักษณะการแอบอ้างบุคคล แหล่งข้อมูลหรือแหล่งข่าวที่ไม่จริง หรืออ้างตัวเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 นอกจากนี้ยังพบว่าประเด็นเรื่องเพศศึกษามีความสัมพันธ์ทางลบ ระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับรูปแบบข่าวลวง 3 ลักษณะ คือ

การชี้เข้าไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยใช้อคติผู้เขียนเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิด ($r = -.129^*$) การแอบอ้างบุคคล แหล่งข้อมูลหรือแหล่งข่าวที่ไม่จริง หรืออ้างตัวเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ ($r = -.125^*$) และการตัดแปลงภาพหรือข้อมูลจริงด้วยการปลอม หรือตัดต่อ เพื่อสร้างเรื่องหลอกลวงให้หลงเชื่อ ($r = -.140^*$)

6.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือที่มีคุณลักษณะทางประชากรต่างกันต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์

การทดสอบสมมติฐาน

นักศึกษาที่มีลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ที่แตกต่างกัน

$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \mu_4$ นักศึกษาที่เรียนนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาในชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ไม่แตกต่างกัน

$H_1: \mu_1 \neq \mu_2 \neq \mu_3 \neq \mu_4$ นักศึกษาที่เรียนนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาในชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ จำแนกตามคุณลักษณะทางประชากรด้านชั้นปีที่ศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความเชื่อข่าวลวงด้าน สุขภาพในสื่อออนไลน์	แหล่งความ แปรปรวน	One-way ANOVA				
		SS	Df	MS	F	Sig.
1. ปัจจัยผู้รับสาร	ระหว่างกลุ่ม	.90	3.00	.30	.82	.48
	ภายในกลุ่ม	118.13	322.00	.37		
	รวม	119.03	325.00			
2. ปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าว ด้านสุขภาพ	ระหว่างกลุ่ม	1.77	3.00	.59	1.50	.21
	ภายในกลุ่ม	126.07	322.00	.39		
	รวม	127.83	325.00			
3. ปัจจัยสื่อสังคม ออนไลน์ที่เผยแพร่ข่าว ด้านสุขภาพ	ระหว่างกลุ่ม	2.20	3.00	.73	2.00	.11
	ภายในกลุ่ม	118.05	322.00	.37		
	รวม	120.26	325.00			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	1.66	3.00	.55	1.78	.15
	ภายในกลุ่ม	100.14	322.00	.31		
	รวม	101.79	325.00			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ความคิดเห็นของนักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ต่างกันต่อปัจจัยความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ทั้ง 3 ปัจจัย พบว่า ค่า Sig. ในแต่ละปัจจัยมากกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ทั้ง 3 ปัจจัยในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

6.5 ปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ

จากการศึกษาปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ เมื่อตรวจสอบภาวะความสัมพันธ์ของ ปัจจัยพยากรณ์อย่างชัดเจน (Multicollinearity) พิจารณาค่า Tolerance และค่า VIF ตามเงื่อนไข ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบ Enter พบว่า ปัจจัยพยากรณ์ทั้งสามตัว มี Tolerance เกินกว่า 0.1 และมีค่า VIF อยู่ระหว่าง 2.521 – 3.050 ซึ่งน้อยกว่า 10 แสดงว่า ปัจจัยทั้งสามไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์กันสูง หรือ กล่าวได้เป็นปัจจัยที่มีอิสระต่อกัน แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) (Black, 2006) สามารถนำไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณต่อไปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

	Y	X ₁	X ₂	X ₃	Tolerance	VIF
$\bar{X}$	3.806	3.842	3.851	3.808		
S.D.	.646	.605	.627	.608		
Y	1.000	.693**	.703**	.595**		
X ₁		1.000	.781**	.726**	0.342	2.926
X ₂			1.000	.739**	0.328	3.050
X ₃				1.000	0.397	2.521

การศึกษาปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ พบว่า ปัจจัยความเชื่อข่าวลวงทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยผู้รับสาร (X₁) ปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ (X₂) และปัจจัยสื่อสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ (X₃) เป็นตัวแปรอิสระที่สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรตามการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ในภาพรวม (Y) ได้ร้อยละ 54.4 (F = 130.153, p < 0.000) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ปรับปรุง (Adjust R²) ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ปัจจัยกับตัวแปรตามเท่ากับ 54.8 นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยผู้รับสาร (b₁ = 0.373, p < 0.01) และปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ (b₂ = 0.404, p < 0.01) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ส่วนปัจจัยสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ ไม่มีผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความเชื่อที่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพ
ในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ

ปัจจัยความเชื่อข่าวลวง ด้านสุขภาพ	การจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพใน สื่อออนไลน์ของนักศึกษา นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือ		t	p-value
	สัมประสิทธิ์	ความคลาดเคลื่อน		
	ถดถอย	มาตรฐาน		
ค่าคงที่ (a)	.605	.168	3.600	.000
X ₁ ปัจจัยผู้รับสาร	.373	.069	5.450	.000***
X ₂ ปัจจัยผู้เผยแพร่ ข่าวด้านสุขภาพ	.404	.067	5.980	.000***
X ₃ ปัจจัยสื่อสังคม ออนไลน์ที่ เผยแพร่ข่าวด้าน สุขภาพ	.056	.063	0.881	.379

F = 130.153 p = 0.000 R² = 0.548 Adj R² = 0.544

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

7. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือเปิดรับข้อมูลด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 อันดับแรก คือเพื่อดูแลและป้องกันสุขภาพให้กับตนเองและผู้อื่น เพื่อศึกษาหรือหาความรู้เพิ่มเติม และเพื่อแก้ปัญหาและรักษาสุขภาพของตนเองและผู้อื่น และสื่อออนไลน์ที่เคยเปิดรับข่าวที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงด้านสุขภาพมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) รองลงมาคือ เว็บไซต์ต่าง ๆ และไลน์ (Line) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเฟซบุ๊ก (Facebook) ยังคงเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่คนไทยใช้มากที่สุดในช่วงปี 2022 - 2023 (Datareportal, 2023) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคริสา แสงจำนงค์ (2565) ที่ได้ศึกษาการแยกแยะข่าวจริงปลอม และการรับรู้เชิงปฏิบัติการตามข่าวของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งพบว่าช่องทางที่ใช้ พบ และแชร์ข่าวที่มีลักษณะเป็นข่าวปลอมเข้ามาหาตนเองมากที่สุด ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) เช่นเดียวกับผลการสำรวจของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในปี 2563 และสำนักข่าวอิศรา ในปี 2564 ที่พบว่าข่าวปลอมในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่พบได้ในเฟซบุ๊ก (Facebook) และมักเป็นข่าวด้านสุขภาพ (อ้างถึงใน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563) รวมทั้งผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับข่าวลวง ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลผิดพลาดด้านสุขภาพในประเทศไทยของวรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2563) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุระหว่าง 15 - 24 ปี ใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นช่องทางในการรับข้อมูล ดูแหล่งข้อมูลจากเพื่อนคนรอบตัวที่ไว้ใจเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และดูจากความสนใจส่วนตัว และพบว่า ข่าวลวงด้านสุขภาพ กรณีศึกษาข่าวลวงในช่วงโควิด-19 และกัญชารักขามะเร็งพบการแพร่กระจายทาง เฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด

สำหรับประเด็นข้อมูลที่สงสัยว่าเป็นข่าวลวงและมีความสัมพันธ์กับรูปแบบข่าวลวงด้านสุขภาพที่ นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือพบในสื่อออนไลน์ มี 3 ประเด็น คือเรื่องสมุนไพร และ ปัญหาชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวกกับรูปแบบข่าวลวงในลักษณะการแอบอ้างบุคคล แหล่งข้อมูลหรือ แหล่งข่าวที่ไม่จริง หรืออ้างตัวเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อหาข่าวปลอมที่มีการอ้างอิง แหล่งข่าว บุคคลหรือหน่วยงานที่น่าเชื่อถือทำให้ข่าวนั้นมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากขึ้น เช่น ข่าวคลิปเสียง คณบดี ที่มีการแอบอ้างว่าเป็นคณะแพทยศาสตร์ราช เน้นนำใช้น้ำเกลือ น้ำมะนาว หรือน้ำขิงล้างคอ เพื่อฆ่าเชื้อ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งตรงกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์การตรวจสอบข่าวปลอม ด้านสุขภาพ พบว่า เนื้อหาข่าวปลอมด้านสุขภาพที่วิเคราะห์เกือบทั้งหมด เป็นข่าวที่มีการอ้างแหล่งข่าวที่ น่าเชื่อถือ (Imposter Content) แต่ข้อมูลไม่ได้มาจากแหล่งข่าวนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยการอ้างหน่วยงานที่ น่าเชื่อถือ การอ้างผู้ใช้งานจริง การอ้างประสบการณ์จากผู้ป่วย การอ้างบุคลากรทางการแพทย์ การอ้าง นักวิชาการ การอ้างจากตำราแพทย์แผนจีน (บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ลักษณะข่าวปลอมที่พบจากหน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริง ยังพบรูปแบบวิธีการ สื่อสารเนื้อหาในข่าวปลอมด้านสุขภาพในลักษณะอื่น ๆ อีก โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการสื่อสารด้วยเนื้อหาที่สร้าง ความเข้าใจผิด (Misleading Content) ซึ่งมีเนื้อหาที่เกินจริงหรือมีค่าที่ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยมีเจตนาในการแสวงหาผลกำไร ตัวอย่างเช่น ข่าวในประเด็นเรื่อง ยาสมุนไพรที่คนไทยเชื่อว่ามีประสิทธิภาพในการรักษาโรคต่าง ๆ ได้ และข่าวอาหารเสริมที่มีการอ้างสรรพคุณ เกินจริง (จิรนนท์ หาญธำรงวิทย์ และคณะ, 2565)

จากผลการศึกษาที่พบว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ที่ศึกษาในชั้นปีที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อังคริสา แสงจำนงค์ (2565) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ ตรวจสอบ วิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลสรุปข่าวจริงข่าวปลอมและการแชร์ข่าวที่ได้รับของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาที่ประกอบด้วยเพศ ระดับชั้นที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการ ปฏิบัติ ตรวจสอบ วิเคราะห์ การแชร์ข่าวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 อยู่ในกลุ่ม เจเนอเรชัน (Generation) เดียวกันมีอายุระหว่าง 18 - 24 ปี ซึ่งกลุ่มคนเจเนอเรชัน (Generation) นี้จะอยู่ใน ยุคที่มีความก้าวกระโดดทางเทคโนโลยี และคุ้นเคยกับเทคโนโลยีเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต เดิบทมา พร้อมกับสื่อสังคมออนไลน์ สามารถเข้าถึงสื่อได้ทุกแพลตฟอร์ม ซึ่งทำให้มีประสบการณ์ในการรับข้อมูลข่าว ลวงด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยผู้รับสาร และปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยที่ ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือ สอดคล้องกับผลการศึกษาปัจจัยที่ช่วยลดการแพร่กระจายข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์จากกลุ่ม ผู้ที่เคยอ่านพบข่าวปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ปัจจัยผู้รับสาร ปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวสาร ส่งผลต่อการ ลดลงของข่าวปลอมบนสื่อออนไลน์ (เบญจวรรณ วิโรจน์ลักษณ์ และคณะ, 2563) โดยในส่วนของปัจจัยผู้รับ สารอาจเป็นเพราะนักศึกษานิเทศศาสตร์ซึ่งเป็นผู้รับสารนั้นเป็นกลุ่ม Digital Native มีความคุ้นเคยกับการรับ ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ และมีความสามารถในการใช้เครื่องมือในการตรวจสอบ ค้นหา ข้อมูล (Search Engine) จากสื่อออนไลน์ทำให้มีประสบการณ์พบเห็นข้อมูลทั้งข่าวจริงและข่าวลวง มีวิธีการ ตรวจสอบ เปรียบเทียบที่มาของแหล่งข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความหลากหลายได้ อีกทั้งในปัจจุบันการ จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือทั้ง 8 แห่ง มีรายวิชาที่สอนเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะทางดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้นักศึกษาสามารถตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์

ประเมินข้อมูลที่อยู่ในสื่อได้ ส่งผลให้นักศึกษาสามารถจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคุณลักษณะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก และมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ด้านการวิเคราะห์ การวิพากษ์ และการประเมินสื่อ อยู่ในระดับมากเช่นกัน (รตี ธนารักษ์ และจกภพ พานิช, 2566) ดังนั้นการให้การศึกษาด้านการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักศึกษานิเทศศาสตร์จึงเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันระยะยาวที่ต้องส่งเสริมให้เข้าถึงและใช้อย่างสม่ำเสมอ

ส่วนผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ เช่น ผู้ผลิตเนื้อหาออนไลน์ แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ อาจเป็นเพราะด้วยการพัฒนาระบบต่าง ๆ และความสามารถของเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการใช้งาน ทำให้ผู้ใช้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ สามารถเป็นทั้งผู้รับสารและผู้เผยแพร่ข่าวสารได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นหากผู้เผยแพร่ข่าวสารมีจริยธรรมสื่อ (Media Ethics) ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (สกุลศรี ศรีสารคาม, 2557 อ้างถึงใน เบญจวรรณ คุณวิโรจน์ลักษณ์ และคณะ, 2563) ก็จะส่งผลให้การเผยแพร่ข่าวสารนั้นมีความถูกต้อง ไม่บิดเบือนหรือแต่งเติมเนื้อหาข่าวสารและมีความโปร่งใสตรวจสอบได้

ในขณะที่ปัจจัยสื่อสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่ข่าวด้านสุขภาพ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์กลุ่ม (Line group) หรือ ตี๊กต็อก (TikTok) ไม่ส่งผลต่อการจัดการข่าวลวง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถึงแม้ว่าจากผลการศึกษาเรื่องข่าวลวงที่ผ่านมาพบว่าสื่อสังคมออนไลน์มีส่วนช่วยทำให้ข่าวปลอมสามารถแพร่กระจายในวงกว้างได้อย่างรวดเร็วขึ้น ในปัจจุบันผู้ให้บริการแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เฟซบุ๊ก (Facebook) ต้องหาวิธีรับมือและป้องกันการแพร่กระจายของข่าวลวงบนแพลตฟอร์มของตนเอง (Clayton et al., 2019) โดยมีการประกาศลดการแสดงผลเนื้อหาบน News Feed ด้านสุขภาพ การรักษาโรคที่เกินความจริง เช่น การรักษาโรคให้หายอย่างอัศจรรย์ การให้ข้อมูลสุขภาพที่บิดเบือนหรือเกินความจริง (Travis Yeh, 2019) มีฟีเจอร์ใหม่ ๆ ที่เฟซบุ๊ก (Facebook) นำมาใช้ อาทิ ปุ่มแจ้งเตือนข่าวปลอมเพื่อเตือนผู้ใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) ด้วยกัน ปุ่ม About This Article ปุ่มตรวจสอบแหล่งข่าวก่อนแชร์ (กนกพร ประสิทธิ์ผล, 2562) รวมถึงยังทำการรณรงค์ส่งเสริมให้ความรู้กับประชาชนทั่วโลกให้มีทักษะการรู้เท่าทันดิจิทัล รู้เท่าทันสื่อ และข่าวลวงต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ ภายใต้โครงการ We Think Digital (Meta, 2023) ซึ่งการปรับตัวของแพลตฟอร์มออนไลน์ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับในสื่อในระดับหนึ่ง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

8.1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือเปิดรับข้อมูลด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ในเฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด อีกทั้งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนว่าเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่พบเนื้อหาข่าวลวงค่อนข้างมาก รวมถึงเยาวชนที่อยู่ในช่วงอายุ 18 - 24 ปี มักใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นช่องทางในการรับข้อมูล ดูแหล่งข้อมูล จากเพื่อนคนรอบตัวที่ไว้วางใจเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้น ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐที่ใช้กฎหมายและการกำกับดูแลควรเร่งดำเนินการในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมให้ครอบคลุมและเท่าทันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสถานการณ์ปัจจุบัน ในขณะเดียวกันผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ต้องให้

ความสำคัญกับการตรวจสอบเนื้อหา พัฒนาเทคโนโลยีลดการกระจายข้อมูลข่าวลวง เช่น สร้างระบบแจ้งเตือน เพื่อให้ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารได้ระวังตัวมากขึ้น

8.1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยความเชื่อข่าวลวง ด้านปัจจัยผู้รับสาร และปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าว ด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษา แสดงให้เห็นว่าผู้รับสารที่มีประสบการณ์ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลด้านสุขภาพ มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล รวมถึงผู้เผยแพร่ข่าวสารที่มีทักษะ การรู้เท่าทันสื่อด้าน สร้างสรรค์สื่อและมีจริยธรรมสื่อ ส่งผลให้สามารถจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ได้ดี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษาทุกระดับ ควรมีหลักสูตรทั้งในระบบและหลักสูตร ระยะสั้นในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะทางดิจิทัลครอบคลุมทุกมิติอย่างต่อเนื่อง เน้นให้การศึกษาการ รู้เท่าทันสื่อด้วยมุมมองเชิงวิพากษ์ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างสมรรถนะในการรับมือกับข่าวลวง ข้อมูล บิดเบือนในระยะยาว สร้างกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล อยู่เสมอเพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันต่อเนื้อหาแบบใหม่และบริบทสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น มีการส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ก็จะช่วยให้ได้ฝึกสมรรถนะ การรู้เท่าทันสื่อผ่านกระบวนการคิดมากขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาควิชาสื่อสารมวลชน ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้นจึงควรขยายกลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุม ทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัยในระดับประเทศ จะทำให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนา และส่งเสริม การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ การจัดการข่าวลวงด้านสุขภาพ หรือประเด็นต่าง ๆ ตามสถานการณ์ในปัจจุบันในสื่อ ออนไลน์หรือในสื่ออื่น ๆ ให้กับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปได้

8.2.2 ในการศึกษาครั้งนี้ เน้นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพียงอย่างเดียว เพื่อให้มีข้อมูลเชิงลึกและรอบด้านมากขึ้น การศึกษาครั้งต่อไป ควรใช้เครื่องมือที่หลากหลาย อาทิ การสนทนา กลุ่ม หรือ การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ สามารถนำไปใช้ในการ วางแผนพัฒนาในเรื่องนี้ให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างมากขึ้น

9. สรุปผล

จากสถานการณ์การสื่อสารในยุคดิจิทัลของสังคมไทยเกี่ยวกับข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์นั้น ผู้บริโภคทุกช่วงวัยจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปรับตัวรู้ให้รู้เท่าทันในการใช้สื่อให้ปลอดภัย โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่ศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ ถือเป็นคนรุ่นใหม่ที่ต้องมีทักษะการใช้และประยุกต์ใช้ สื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมที่เปิดรับสื่อที่เฟซบุ๊ก (Facebook) และสื่อออนไลน์อื่น ๆ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร และพบประเด็นข่าวลวงที่สัมพันธ์กับรูปแบบข่าวลวงในลักษณะต่าง ๆ ที่ ต้องรู้ให้เท่าทัน ตลอดจนพบปัจจัยผู้รับสาร และปัจจัยผู้เผยแพร่ข่าวสารที่ส่งผลต่อความเชื่อข่าวลวงและการ จัดการข่าวลวงด้านสุขภาพในสื่อออนไลน์ของนักศึกษานิเทศศาสตร์ ผลที่ปรากฏจึงเป็นอีกหนึ่ง องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาทางการศึกษาในเชิงนโยบาย ทั้งเรื่องการวางแผน ออกแบบหลักสูตร หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ และทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับนักศึกษาและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในการรับมือและสามารถจัดการกับข้อมูลข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจน นำไปสู่การทบทวน กฎหมายและการกำกับดูแลป้องกันข่าวปลอมให้ครอบคลุมทุกมิติ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กนกพร ประสิทธิ์ผล. (2562). Way to prevent the spreading of fake news. ในการประชุม Stop fake news. Gaysorn Urban Resort. กรุงเทพมหานคร. โดย Line ประเทศไทย.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (27 ธันวาคม 2564). “ดีอีเอส” โชว์ตัวเลขคนไทย แคร่ข่าวปลอมมากถึง 23 ล้านคน พบสื่อมวลชนให้ความสนใจปัญหาข่าวปลอมเพิ่มขึ้น. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. <https://www.mdes.go.th/news/detail/5095>
- กลางกูร พัฒนเมธาดา. (ม.ป.ป.). วิธีการสังเกตข่าวจริง/ข่าวปลอมในโลกออนไลน์. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. https://stri.cmu.ac.th/tip_detail.php?id=56
- จรรย์นันทน์ ชาญธำรงวิทย์ สันติชัย อารมณศรี ธิติมา อรุณีพัฒน์พงศ์ อาธิติยา จำปาจันทร์ และณัฐพล ศุภสิทธิ์. (2565). การวิเคราะห์ลักษณะข่าวปลอมที่พบจากหน่วยงานตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อสะท้อนภาพนิเวศข่าวปลอมของไทย. *วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, 1(2), 76.
- เช็กให้รู้. (2 มิถุนายน 2564). *เด็กไทยรับมือกับ Fake News และข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดได้ต่ำกว่าเด็กชาติอื่น*. ศูนย์ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสาร Fact Checking Center (FCC). <https://checkhairoo.nida.ac.th/news/87-เด็กไทยรับมือกับ-Fake-News-และข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดได้ต่ำกว่าเด็กชาติอื่น>
- พรรษาสิริ กุหลาบ. (2563). แนวทางการจัดการเผยแพร่ข่าวลวง ข้อมูลผิดพลาด และข้อมูลบิดเบือนทางสื่อออนไลน์ องค์ความรู้และบทเรียนจากต่างประเทศ. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 24(3), 7.
- พิเชษฐ์ จุลรอด และมุสตี นนทคำจันทร์. (2563). การใช้โมเดลการทำนายข่าวปลอมจากสื่อสังคมออนไลน์ด้วยเทคนิคการทำเหมืองข้อมูล. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 10(4), 122.
- บุหงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร พรณพิลาศ กุลติลล และชัชญา สกฤณา. (2566). การศึกษาเกณฑ์การตรวจสอบข่าวปลอมด้านสุขภาพ. *วารสารรำไพพรรณี*, 17(1), 72-81.
- เบญจวรรณ คุณนิโรจน์ลักษณ์ ศุภกิจ อิศดิศัย และอานนท์ ทับเที่ยง. (2563). ปัจจัยที่ช่วยลดการแพร่กระจายข่าวปลอมสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 6(2), 196.
- วรรษัญ คุรุจิต. (2562). Digital Literacy How to combat with Fake News. ในการประชุม Stop Fake News. Gaysorn Urban Resort. กรุงเทพมหานคร. โดย Line ประเทศไทย.
- ปริวัตร บุพศิริ. (2563). *รูปแบบและพฤติกรรมกรรับข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์และวาย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. <https://repository.nida.ac.th/items/d2a3583a-70a2-4816-a962-443342c2d7d5>
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2563). *สำรวจองค์ความรู้ด้านข่าวลวง ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลผิดพลาด และกรณีศึกษาด้านสุขภาพของไทย* (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- รดี ธนารักษ์ และจักภพ พาณิช. (2566). คุณลักษณะความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 11(4), 1402-1413.
- สรานนท์ อินทนนท์. (2563). *รู้เท่าทันข่าว (News Literacy)*. มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน.
- สำนักข่าวอิสรรา. (11 ธันวาคม 2565). *Fact Checker: วิถีปลูกพลังสร้างพื้นที่เยาวชน 'รู้เท่าทันข่าวปลอม'*. <https://www.isranews.org/article/isranews-article/114344-inves099-21.html>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). *รายงานผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565*. กระทรวงดิจิทัล.
- เสาวภาคย์ รัตนพงศ์. (2563). *การศึกษาลักษณะของข่าวปลอมที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ในประเทศไทย และแนวทางการรับมือ* (b212299). [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. <https://repository.nida.ac.th/items/a06b9f45-c939-4b29-a47f-e68b1c430e7b>
- อังศรีสา แสงจำนงค์. (2563). การแยกแยะข่าวจริงข่าวปลอม และการเกิดรับรู้เชิงปฏิบัติการตามข่าวของกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, 1(1), 54.

Hfocus. (22 ตุลาคม 2564). มุมมองคนรุ่นใหม่: เข้าใจปัญหาของเฟคนิวส์ แต่คิดว่าไม่ใช่ภัยร้าย. Hfocus. <https://www.hfocus.org/content/2021/10/23456>

Tonkit. (22 กรกฎาคม 2564). ทำไมคนไทยถึงเสพข่าวปลอม? มาดูสาเหตุกัน. https://tonkit360.com/84529?fbclid=IwAR0k5dhfE5qd_F1jNsSUTtA1Xtdyq2C-ZHB-SNAftPOKVogAF5f-yCp1w90

ภาษาอังกฤษ

Black, K. (2006). *Business Statistics for Contemporary Decision Making*. (4th ed.). John Wiley & Sons.

Clayton, K., Blair, S., Busam, J. A., Forstner, S., Glance, J., Green G., Kawata, A., Kowwuri A., Martin, J., Morgan, E., Sandhu, M., Sang, R., Scholz-Bright, R., Welch, A.T., Wolff, A. G., Zhou, A., & Nyhan, B. (2019). Real solution for fake news? Measuring the effectiveness of general warnings and fact-check tags in reducing belief in false stories on social media. *Journal of Economic Perspectives*, (42), 20-22.

Taro Yamane. (2010). *Statistics: An introductory analysis*. Harper and Row Publication.

Wardle, C. (2017, February 16). *Fake news. It's complicated*. First Draft. <https://firstdraftnews.org/articles/fake-news-complicated/>

Meta. (2023). *We think digital*. Meta. <https://wethinkdigital.fb.com/>

Yeh, T. (2019, July 2). *Addressing sensational health claims*. Meta. <https://about.fb.com/news/2019/07/addressing-sensational-health-claims/>

Kemp, S. (2023, February 13). *Digital in Thailand in 2023*. Datareportal. <https://datareportal.com/reports/digital-2023-thailand>